

Významné životné jubileum RNDr. Jána Urbánka, CSc.

Popredný slovenský geograf a geomorfológ RNDr. Ján Urbánek, CSc. sa dožíva významného životného jubilea 70 rokov v pevnom zdraví a zariadení pre ďalšiu vedeckú prácu. Túto udalosť si pripomíname zvlášť radi preto, že jubilant stál pri zrode Asociácie slovenských geomorfológov pri SAV a v rokoch 2000 – 2008 bol hlavným redaktorom nášho časopisu *Geomorphologia Slovaca*.

Ján Urbánek sa narodil 28.8.1940 v Bratislave. Po maturite v roku 1957 začal študovať na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave špecializáciu fyzická geografia a pedagogický smer biológia – zemepis. Po skončení vysokoškolského štúdia nastúpil do Geografického ústavu Slovenskej akadémie vied ako vedecký aspirant, neskôr ako vedúci vedecký pracovník, kde pôsobí dodnes.

V roku 1969 získal na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského titul RNDr. a v roku 1972 mu bola udelená v SAV vedecká hodnosť kandidáta geografických vied (CSc.).

Na začiatku svojej vedeckej činnosti podrobnejšie rozpracoval výsledky diplomovej práce, ktoré publikoval v monografii *Malé Karpaty a priľahlá časť Podunajskej nížiny v oblasti Jur – Pezinok*, ktorá vyšla v novozaloženej edícii *Nauka o Zemi*, séria *Geographica* vydávanej vo Vydavateľstve SAV. Jeho vedecký zámer sa postupne rozšíril na pre geomorfológiu prítlačlivý problém zosunov. Teoretický prínos jeho práce sa prejavil v oblasti poznania príčin vzniku a priebehu zosunov. Najvýznamnejší prienik, znamenajúci obohatenie teórie geomorfológie a prehĺbenia poznania reliéfu Slovenska zaznamenal v oblasti morfoštruktúrnej analýzy reliéfu a neotektonických procesov. Práve táto tématika sa stala jeho zásluhou aj nosnou témou Geografického ústavu SAV, ktorá sa spájala s ústavom nielen v slovenskej geografickej obci, ale aj v rámci Karpato - balkánskej geomorfologickej komisie. Zaoberal sa problematikou mladých tektonických pohybov a otázkou ich vplyvu na reliéf Západných Karpát. Týmto problémom sa zaoberal vo viacerých štúdiách, v ktorých zaviedol pojmy „tektonická línia“ a „tektonická mriežka“. Výsledky tohoto výskumu boli publikované v početných vedeckých štúdiách. Zároveň sa uplatnili pri delimitácii hraníc geomorfologických celkov v rámci riešenia projektu Geomorfologické členenie SR, ktorého bol zodpovedným

riešiteľom.

Ján Urbánek analyzoval a mapoval svahové procesy vo viacerých oblastiach. Výsledky publikoval v samostatných štúdiách. Ako spoluriešiteľ sa zúčastnil na medzinárodnom projekte *The Response of Fluvial Systems Large Land Use Changes*, ktorý bol koordinovaný Hebrejskou Univerzitou v Jeruzaleme. Na túto tému predniesol na Fourth International Conference on Geomorphology v Bologni (1997) aj referát. Výsledky dlhoročného výskumu svahových procesov RNDr. Jána Urbánka, CSc. synteticky spracoval v monografii *Geomorfologická katéna – časopriestorové štruktúry* (2009).

V spolupráci s akademikom Prof. RNDr. Emilom Mazúrom, DrSc. a Prof. RNDr. Jánom Drdošom, DrSc. sa RNDr. Ján Urbánek, CSc. podieľal na riešení problematiky „krajinných syntéz“ a na koncipovaní ich teoreticko-metodologickej bázy. Krajinné syntézy boli dlhé obdobie nosnou ideou výskumov v Geografickom ústave SAV. Okrem toho sa premietali nielen do celoslovenskej geografickej komunity, ale boli akceptované aj v medzinárodnom vedeckom prostredí. Okolo ideí krajinných syntéz sa vytvorila pracovná skupina „Landscape Synthesis – Geocological Foundations of the Complex Landscape Management“ v rámci IGU a neskôr pracovná skupina „Landscape System Analysis in Environment Management“ v rámci IALE.

V rokoch 2009 – 2010 bol členom širokého autorského kolektívu, ktorý vypracoval publikáciu *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*. Pri tejto práci využil Ján Urbánek svoju

RNDr. Ján Urbánek, CSc.

Foto: archív Geografického ústavu SAV

schopnosť zjednotiť množstvo poznatkov, ktoré o Slovensku máme, do celostného, syntetického obrazu.

Ján Urbánek pôsobil dlhé roky ako vedúci Oddelenia Geomorfológie a kvartéru v Geografickom ústave SAV. V rokoch 1997 až 2008 bol postupne zodpovedným riešiteľom štyroch vedeckých projektov Grantovej agentúry VEGA, ktoré boli zamerané na priestorovú štruktúru prírodnej krajiny Slovenska, ďalej na vývoj reliéfu Západných Karpát na základe výskumu morfoštruktúrnych a morfodynamických pomerov, na neotektoniku, ako aj regionálne geomorfologické členenie Slovenska v mierke 1:50 000.

Ján Urbánek je členom redakčnej rady Geografického časopisu.

Pracoval vo viacerých poradných orgánoch. Bol členom Poradného zboru Ministerstva kultúry v projekte „Príprava Slovenska na vstup do EÚ z kultúrno-spoločenského hľadiska“ (1991), členom Vedeckého kolégia SAV pre vedy a Zem i vesmír (1999 – 2006), tajomníkom Komisie Predsedníctva SAV pre životné prostredie (1998 – 2001). Bol predsedom Asociácie slovenských geomorfológov pri SAV (2000 – 2008).

Dlhé roky pôsobil v oblasti ochrany prírody a krajiny. Bol členom Predsedníctva UV SZO-PK a predsedom odbornej komisie pre poznávanie a ochranu prírody a krajiny. Výsledky svojej práce prezentoval ako vedúci autorského kolektívu v monografii *Chránime prírodu a krajinu*.

Niekoľko rokov prednášal na Prírodovedeckej fakulte UK, na Katedre fyzickej geografie a Katedre regionálnej geografie. Prednášal aj na Slovenskej vysokej škole technickej na Katedre plánovania a urbanizmu. Oponoval početné diplomové, ale aj doktorandské dizertačné práce, pôsobil v dvoch spoločných odborových komisiách doktorandského štúdia Fyzická geografia a geoekológia a Regionálna geografia. Vychoval šesť doktorandov, ktorí získali titul PhD.

Musíme vyzdvihnúť aj prácu Jána Urbánka v národne orientovaných intelektuálnych kruhoch. Jeho články v časopise Kultúra, ako aj iných periodikách sú nielen inšpirujúce, ale aj povzbudivé. Neprijíma apriorné kozmopolitné prístupy k životu, ale vyzdvihuje tradičné národné hodnoty a prednosti slovenského národa, ktorými je možné svet zaujať.

Ján Urbánek je autorom troch vedeckých monografií. V štyroch monografiách je autorom kapitol. Je spolautorom jednych vysokoškolských skript. Publikoval okolo sto odborných článkov, z toho 15 v zahraničných periodikách. Predniesol 9 prednášok na medzinárodných vedeckých konferenciách. Prednáška na Fourth International Conference on Geomorphology v Bologni bola vyžiadaná organizátormi.

Doterajšia vedecká a celospoločensky užitočná práca bola okrem iného ocenená v SAV Striebornou plaketou Dionýza Štúra za rozvoj prírodných vied, Cenou SAV za popularizačnú činnosť a Čestným členstvom v Karpato – balkánskej geomorfologickej komisii.

Súhrnne môžeme povedať, že Ján Urbánek obohatil našu vedu v troch základných oblastiach. Sú to geomorfológia, krajinné syntézy a ochrana prírody a krajiny. Nielenže prehĺbil poznatky o krajine a reliéfe Slovenska, ale obohatil teóriu vedy v uvedených oblastiach a načrtol nové metodické postupy ich výskumu. Ján Urbánek patrí medzi slovenských geomorfológov pracujúcich v teréne, a to sa odráža aj na výsledkoch jeho práce.

Ján Urbánek sa netají ďalšími plánmi. Pripravuje monografickú publikáciu z geomorfologickej oblasti. Preto mu želáme do ďalších rokov pevné zdravie, radosť z vedeckej práce a spokojnosť v osobnom živote.

Jozef Jakál